

Οικουμενικός Πατριάρχης στο ΑΠΘ: Οι Τρεις Ιεράρχες ως απάντηση στον τεχνοκρατικό κόσμο

[Πατριαρχεία](#) / [Οικουμενικό Πατριαρχείο](#)

Με την παρουσία του [Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου](#) πραγματοποιήθηκε σήμερα, Πέμπτη 29 Ιανουαρίου 2026, στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, η Τελετή εορτασμού των [Τριών Ιεραρχών](#).

Η Τελετή εορτασμού των Τριών Ιεραρχών, η οποία πραγματοποιήθηκε στην Αίθουσα Τελετών, ξεκίνησε με ύμνους προς τιμήν των Αγίων Τριών Ιεραρχών. Τους ύμνους απέδωσε η χορωδία της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου «Οι Τρεις Ιεράρχες», με Χοράρχη τον Αν. Καθηγητή Εκκλησιαστικής Μουσικής του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού

Στην εκδήλωση παρευρέθηκαν, μεταξύ άλλων, ο κ. Κωνσταντίνος Γκιουλέκας, Υφυπουργός Μακεδονίας-Θράκης, ο κ. Νικόλαος Παπαϊωάννου, Υφυπουργός Παιδείας, ο κ. Σταύρος Καλαφάτης, Υφυπουργός Ανάπτυξης, οι Βουλευτές κ.κ. Θεόδωρος Καράογλου, Δημήτριος Κούβελας, Μιχάλης Χουρδάκης, Στράτος Σιμόπουλος, ο κ. Κωνσταντίνος Γιουτίκας, Αντιπεριφερειάρχης Μητροπολιτικής Ενότητας Θεσσαλονίκης, καθώς και εκπρόσωποι Προξενικών και Στρατιωτικών Αρχών, Μητροπολίτες, και εκπρόσωποι θεσμικών και υπηρεσιακών φορέων.

Χαιρετισμούς απηύθυναν ο Υφυπουργός Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού Νίκος Παπαϊωάννου, ο Υφυπουργός Εσωτερικών (τομέας Μακεδονίας Θράκης), Κωνσταντίνος Γκιουλέκας και ο Υφυπουργός Ανάπτυξης, Σταύρος Καλαφάτης.

Ύστερα από την εισήγηση του Πρύτανη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, Καθηγητή Κυριάκου Αναστασιάδη, τον πανηγυρικό λόγο της ημέρας εκφώνησε ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος.

Με επίκεντρο την κρίση νοήματος της σύγχρονης εποχής και τις προκλήσεις της τεχνολογικής παντοδυναμίας, ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος μίλησε από το βήμα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης για μια παιδεία που κινδυνεύει να χάσει την ψυχή της.

Ο Παναγιώτατος τόνισε ότι «δεν επαρκούν η επιστημονική γνώσις, η τεχνολογική εγγραμματοσύνη, η οικονομική πρόοδος» χωρίς τον πνευματικό πολιτισμό, που βρίσκεται «στον πυρήνα της ταυτότητάς μας». Στον πανηγυρικό του για τη γιορτή των Τριών Ιεραρχών, υπογράμμισε τον ιστορικό και πανανθρώπινο ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχείου, το οποίο «έσωσε κυριολεκτικώς την πνευματική και πολιτισμική ιδιοπροσωπία και τη γλώσσα μας» σε δύσκολους καιρούς.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης παρουσίασε τους τρεις «οικουμενικούς διδασκάλους», τον Μέγα Βασίλειο, τον Γρηγόριο τον Θεολόγο και τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο, ως πρότυπα σύνθεσης ελληνισμού και χριστιανισμού, μιας σύζευξης που «έκρινε οριστικά και ευεργετικά την πορεία όχι μόνο της Εκκλησίας, αλλά και της παγκόσμιας ιστορίας». Υπενθύμισε ότι οι Πατέρες «καινοτόμησαν τα ονόματα», δίνοντας νέο περιεχόμενο στις φιλοσοφικές έννοιες, ώστε να εκφράσουν το Ευαγγέλιο, και ότι «η πίστις δεν απαιτεί *sacrificium intellectus*», αλλά «εμβαθύνει, εμπλουτίζει και μεταμορφώνει τον λόγον».

Κεντρικός άξονας του λόγου του ήταν η παιδεία ως «ανθρωποποιία» και όχι ως απλό άθροισμα δεξιοτήτων. Σε μια εποχή κυριαρχίας της τεχνολογίας και της τεχνητής νοημοσύνης, προειδοποίησε ότι η μετατροπή των πάντων σε «data» και η υποταγή της εκπαίδευσης σε οικονομικά κριτήρια «δεν εκφράζει την αλήθεια της παιδείας», ενώ η χρηστική γνώση εκτοπίζει επικίνδυνα την ανθρωπιστική και πνευματική καλλιέργεια. Όπως τόνισε, ο άνθρωπος δεν είναι μόνο «ζώον λόγον έχον», αλλά αναζητεί και τον «λόγο υπάρξεως», το νόημα της ζωής του.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης επέμεινε ότι η θεολογία των Πατέρων παραμένει «υπαρξιακή και συγκεκριμένη», ποτέ «άσαρκος και νοησιαρχική», και ότι η Εκκλησία δεν μπορεί να είναι «άσχετη προς τη ζωή, προς τους καιρούς, προς την αγωνία αυτής της ώρας». Απέρριψε κάθε φοβικό και κλειστό χριστιανισμό, υπογραμμίζοντας πως ο πιστός είναι «Θεού συνεργός», κοινωνικός και ανοιχτός στον κόσμο, αφού είναι αδιανόητο να αγαπά τον Θεό και να αδιαφορεί για τον αδελφό.

Τέλος, σε έναν ευρύτερο στοχασμό για τη σύγχρονη εποχή, σημείωσε ότι, δίπλα στη «μεγάλη δύναμη» της επιστήμης και της τεχνολογίας, η θρησκευτική πίστη αναδεικνύεται ως η άλλη «μεγάλη δύναμη», που υπενθυμίζει πως το ανθρώπινο πρόσωπο είναι «πάντοτε περισσότερο από αυτό που δύναται να συλλάβη η επιστήμη». Σε μια κοινωνία που απειλείται από «λήθη του Υπερβατικού» και «λήθη της ελπίδος», ο λόγος των Τριών Ιεραρχών, όπως τόνισε, δεν ανήκει στο παρελθόν, αλλά αποτελεί ζωντανό οδοδείκτη για το παρόν και το μέλλον.

Η εισήγηση του Πρύτανη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Καθηγητή Κυριάκου Αναστασιάδη

«Η παιδεία δεν είναι μόνο ζήτημα γνώσης, αλλά πρωτίστως σχέση, ευθύνη και στάση ζωής. Ο Μέγας Βασίλειος, ο Γρηγόριος ο Θεολόγος και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος υπήρξαν δάσκαλοι που γνώριζαν σε βάθος την επιστήμη και τη φιλοσοφία της εποχής τους, αλλά ταυτόχρονα δίδαξαν με το προσωπικό τους παράδειγμα ότι η αληθινή γνώση φωτίζεται και ολοκληρώνεται από την πνευματική καλλιέργεια και αποκτά νόημα μόνον όταν όταν υπηρετεί τον άνθρωπο», τόνισε στον χαιρετισμό του ο Πρύτανης του ΑΠΘ, καθ. Κυριάκος Αναστασιάδης. Απευθυνόμενος στον Οικουμενικό Πατριάρχη επισήμανε ότι η συμμετοχή του στην τελετή εορτασμού στο ΑΠΘ «προσδίδει σ' αυτήν ιδιαίτερη βαρύτητα και υψηλό συμβολισμό, καθόσον η εορτή των Τριών Ιεραρχών, αποτελεί διαχρονικό σημείο αναφοράς για την ελληνική και την οικουμενική παιδεία».

([Διαβάστε ολόκληρη την εισήγηση του Πρύτανη του ΑΠΘ ΕΔΩ](#))

Η καθιερωμένη αρχιερατική Θεία Λειτουργία θα τελεστεί στον Ιερό Ναό των Αγίων Τριών Ιεραρχών (περιοχή Βούλγαρη), προεξάρχοντος του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, αύριο, Παρασκευή 30 Ιανουαρίου 2026 και ώρα 8:30. Θα ακολουθήσει, στις 10:00, το Μνημόσυνο υπέρ των αιμνήστων καθηγητών, ευεργετών, δωρητών, φοιτητών και διατελεσάντων υπαλλήλων του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου.

Αναλυτικά ο πανηγυρικός λόγος του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου στην Τελετή εορτασμού των Τριών Ιεραρχών στο ΑΠΘ:

Ἰερώτατε Μητροπολίτα Θεσσαλονίκης κύριε Φιλόθεε, Ποιμενάρχα τῆς θεοσώστου ταύτης Ἐπαρχίας,

Τιμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί Ἱεράρχαι,

Ἐξοχώτατοι,

Ἐλλογιμώτατοι, κύριε Πρύτανη, κύριοι Ἀντιπρυτάνεις, κύριοι Κοσμήτορες καί Πρόεδροι Τμημάτων, κύριοι Καθηγηταί, κυρίαι Καθηγήτριαι,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἀρχοντες Ὀφφικιάλιοι,

Ἐντιμότατοι ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν,

Προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ φοιτηταί καί φοιτήτριαι,

Κυρίαι καί Κύριοι,

Ἐκφράζομεν θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὰς Πρυτανικὰς Ἀρχὰς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης διὰ τὴν εὐγενῆ καί λίαν τιμητικὴν πρόσκλησιν νὰ ἐκφωνήσωμεν τὸν Πανηγυρικὸν Λόγον ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῶν

«Προστατῶν τῶν Ἑλληνικῶν καί Χριστιανικῶν Γραμμάτων». Ἐπαναλαμβάνομεν καί ἐνώπιόν σας, ὅτι κάθε τιμὴ πρὸς ἡμᾶς διαβαίνει ἐπὶ τὴν Ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν, τὴν πάμπολλα καί ἀνεκτίμητα προσενεγκοῦσαν εἰς τὴν παιδείαν τοῦ Γένους. Αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν διακονοῦμεν ὡς κληρικός ἐπὶ σχεδόν ἐξήκοντα πέντε ἔτη, ἐξ ὧν τὰ τριάκοντα πέντε ὡς Προκαθήμενος αὐτῆς. Δοξάζομεν τὸν φιλόανθρωπον Δοτῆρα παντός ἀγαθοῦ δι' ὅσα ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὸ ταπεινὸν ἡμῶν πρόσωπον. Αὐτὰ τὰ ὁποῖα θὰ εἴπωμεν, ἐν συνεχείᾳ, ἐκφράζουν τὸ πνεῦμα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί τὴν ἀνύστακτον μέριμνάν της διὰ τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν, ὅπου καρποφορεῖ ἡ πολύτιμος παρακαταθήκη τῶν Μεγάλων Ἱεραρχῶν, τῶν «τριῶν μεγίστων φωστήρων τῆς τρισηλίου θεότητος».

Ἔχει ζωτικὴν σημασίαν νὰ γνωρίζουν οἱ νέοι καί αἱ νέαι μας τὴν ἀσύγκριτον προσφορὰν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου πρὸς τὸ Γένος, τὸν κεντρικὸν ρόλον του εἰς τὴν διάσωσιν τῆς ταυτότητός μας, καθὼς καί τὴν παγχριστιανικὴν καί πανανθρωπίνην ἀποστολὴν του. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἔσωσε κυριολεκτικῶς τὴν πνευματικὴν καί πολιτισμικὴν ἰδιοπροσωπίαν καί τὴν γλῶσσαν μας, ἐν καιροῖς δυστήνοις, διὰ τῆς ἰδρύσεως καί λειτουργίας σχολείων καί Ἀκαδημιῶν, διὰ τῆς ἐπιλογῆς καί προσκλήσεως σοφῶν διδασκάλων, διὰ τῆς προαγωγῆς τῆς θύραθεν καί τῆς ἐν Χριστῷ παιδείας, ἀλλὰ καί διὰ τοῦ παιδευτικοῦ, τοῦ μορφωτικοῦ καί μεταμορφωτικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖ ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ θεία λατρεία, ἡ πνευματικότης, ἡ φιλανθρωπία καί ἡ ἀλληλεγγύη, τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἥθος, πού εἶναι νίκη ἐναντίον ὅλων τῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τὴν ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί τὴν ἀκεραιότητα τῆς δημιουργίας. Δέν ἐπαρκοῦν ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις, ἡ τεχνολογικὴ ἐγγραμματοσύνη, ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος καί αἱ σύγχρονοι ιδέαι διὰ τὴν συγκρότησιν καί διαφύλαξιν τῆς ταυτότητός μας, εἰς τὸν πυρῆνα τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς μας.

Τιμῶμεν σήμερον τοὺς τρεῖς «οἰκουμενικοὺς διδασκά-λους», τὸν οὐρανοφάντορα θεολόγον, τὸν φιλόθεον ἀσκητὴν, τὸν προστάτην τῶν ἐν ἀνάγκαις καί «νέον σιτοδότην» Μέγαν Βασίλειον, τὸν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, τὸν «θερμότατον ὑπέρμαχον τῆς Τριάδος» καί «ἄκρον εἰς παιδείαν παντοῖαν», διὰ τῆς βαθυστοχάστου θεολογικῆς σοφίας τοῦ ὁποίου θεολογοῦμεν μέχρι τῆς σήμερον, ἀλλὰ καί ψάλλομεν καί προσευχόμεθα διὰ τῶν ἐξόχων ποιητικῶν του λόγων, καί τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, τὸν ἔνθερμον κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸν «διδάσκαλον τῆς Θείας Εὐχαριστίας», τὸν ἀριστεὰ τῆς εὐσεβείας, τὸν ἀγωνιστικώτατον καί θυσιαστι-κώτατον.

Τοὺς θαυμάζομεν διὰ τὴν ἄνευ ὁρῶν ἀφοσίωσίν των εἰς τὸν Χριστὸν καί εἰς τὴν

διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας Του, διὰ τὴν ἑλληνικὴν καὶ κατὰ Χριστὸν παιδεῖαν των, διὰ τὴν εὐρύτητα τοῦ πνεύματός των, διὰ τὸν τρόπον καὶ τὸ βάθος τοῦ θεολογεῖν, εἰς τὸ ὁποῖον συνδυάζεται «μέ ἁρμονικόν τρόπον ἡ λογία καὶ ἡ χαρισματικὴ θεολογία». Τούς εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὸν ἀγῶνα των κατὰ τῶν αἱρέσεων καὶ τῆς ἀλλοτριώσεως τοῦ χριστιανικοῦ ἥθους, διὰ τὸ ζωηρόν ἐνδιαφέρον των διὰ τὴν νεότητα, τὴν ἔνθεον παίδευσιν καὶ τὴν προκοπὴν της, διὰ τὴν σύζευξιν Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, ἡ ὁποία, ὅπως γράφει ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Περγᾶμου Ἰωάννης Ζηζιούλας, παλαιὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου σας, «ἔκρινε ὀριστικά καὶ εὐεργετικά τὴν πορεία ὅχι μόνο τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τῆς παγκόσμιας ἱστορίας»[1].

Οἱ Μεγάλοι Πατέρες κατῴρθωσαν νὰ διατυπώσουν μέ μοναδικόν τρόπον τὴν ἐμπειρίαν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας διὰ τῆς χρήσεως τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφικῆς ὀρολογίας. Διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος των, ὁ Χριστιανισμὸς ἀπηυθύνθη μέ ἀξιώσεις εἰς τὸ συνυφασμένον μέ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ παιδεῖαν πολιτισμικόν περιβάλλον, ἐξέφρασε μέ δυναμισμόν τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐνεπλούτισε τόσον τὴν θεολογίαν, ὅσον καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν. Κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ μακαριστοῦ Βασιλείου Τατάκη, διατελέσαντος καὶ αὐτοῦ καθηγητοῦ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, «μέσα στὴ χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ μέ αὐτὴν ὁλοκληρώνεται ὁ ἑλληνικὸς λόγος, ἀφοῦ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀναφορά του κατὰ τὴν ἀρχαιότητα στὰ ‘κατὰ κόσμον’, τὴν κυρίως ἀναφέρεται στὰ ‘ὑπὲρ κόσμον’ καὶ ‘ὑπὲρ λόγον’»[2]. «Ἡ γὰρ πίστις τοῦ καθ’ ἡμᾶς λόγου πλήρωσις», λέγει ἐπιγραμματικά ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος[3]. Ἡ πίστις εἰς Χριστὸν δὲν ἀπαιτεῖ τὸ sacrificium intellectus, τὴν θυσίαν τοῦ λόγου, ἀλλὰ ἐμβαθύνει, ἐμπλουτίζει καὶ μεταμορφώνει τὸν λόγον.

Ἡ συνάντησις τῆς χριστιανικῆς θεολογίας μέ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν δὲν ἦτο διὰ τοὺς μεγάλους Πατέρας ἀπλῶς θεωρητικὴ ὑπόθεσις, ἀλλὰ εἶχεν ἄμεσον σχέσιν μέ τὸ θέμα τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Εἶχον μελετήσῃ ἐπισταμένως τὴν φιλοσοφίαν καὶ προέβησαν εἰς τὸ «καινοτομεῖν τὰ ὀνόματα», ἔδωκαν δηλαδή νέον περιεχόμενον εἰς τὰς φιλοσοφικὰς ἐννοίας, μέ σκοπὸν νὰ ἐκφράσουν δι’ αὐτῶν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἐν Χριστῷ ἐλθούσης Χάριτος. Ἐπρόκειτο περὶ ἑνὸς πραγματικοῦ ἄθλου, ὁ ὁποῖος ἐχαρακτηρίσθη ὡς «θαῦμα». Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, ἐγκεντρισμένον πλέον εἰς τὸν κορμόν τοῦ χριστιανικοῦ οἰκουμενικοῦ πολιτισμοῦ, ἠύξησε τὴν ἐμβέλειάν του. Ἀποτελεῖ δὲ ἀδιαμφισβήτητον γεγονὸς, ὅτι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας συνέβαλαν μεγάλως εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ δικαίως χαρακτηρίζονται ὡς συνεχισταί του. Κάθε ἀναφορά εἰς τὴν σημασίαν τῶν Πατέρων διὰ τὴν ταυτότητά μας, ἐμπεριέχει καὶ τὴν συμβολὴν των εἰς αὐτὴν τὴν σύζευξιν, ἐκ τῆς ὁποίας τρέφεται ἡ ἰδιοπροσωπία μας. Ἔχομεν τὴν ἀκλόνητον βεβαιότητα, ὅτι τὰ πολυτιμότερα στοιχεῖα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ

ένεσωματώθησαν εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἀπέκτησαν πνοὴν αἰωνιότητος, ἐνῶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὡς γλῶσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῶν Πατέρων, τῆς λατρείας καὶ τῆς ὑμνογραφίας, ἀπέδειξεν ἐκ νέου τὴν ρωμαλεότητα, τὸν ἐκφραστικὸν τῆς πλοῦτον καὶ τὴν ἀδιάσπαστον ἐνότητά της. «Ὁ Ἑλληνισμὸς ὁλοκληρώθηκε μέσα στὴν Ἐκκλησία· τέτοια εἶναι ἡ ἱστορικὴ σημασία τῆς πατερικῆς θεολογίας», σημειώνει ὁ ἀποκληθεὶς «πρύτανις τῶν Ὁρθοδόξων θεολόγων» τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, μακαριστὸς π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ[4].

Τὰ ἔξοχα κείμενα τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἡ θεολογία, ἡ εὐσέβεια, τὸ ἐκκλησιαστικὸν τῶν φρόνημα, ἡ ἀνθρωπολογικὴ τῶν σοφία καὶ αἱ παιδαγωγικαὶ τῶν ιδέαι ἔχουν ἐντυπωσιακὴν ἐπικαιρότητα. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, ἡ μνήμη τῶν μεγάλων Πατέρων δέν εἶναι ἀναφορὰ εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ εἰς μίαν αἰὲ ζῶσαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν θεωρίας καὶ πράξεως, ἡ ὁποία φωτίζει τὸ παρόν καὶ ἀποτελεῖ ὁδοδείκτην διὰ τὴν πορείαν μας πρὸς τὸ μέλλον. Διὰ τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ δέν ὑπῆρξε «χθές» καὶ δέν ὑπάρχει «σήμερον» χωρὶς σύνδεσιν μέ τούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, μέ τὴν πνευματικὴν παρουσίαν καὶ μαρτυρίαν τῶν. Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι καὶ τὸ αὖριον τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ θά εἶναι «Πατερικόν».

Ἡ Θεολογία τῶν Πατέρων παραμένει πρότυπον θεολογικῆς ἐργασίας, πρωτίστως ὡς πρὸς τὴν μέθοδον καὶ τὸν ποιμαντικὸν προσανατολισμόν. Εἶναι μία θεολογία ὑπαρξιακὴ καὶ συγκεκριμένη, ποτέ ἄσαρκος καὶ νοησιαρχικὴ. Αὕτῃ ἡ ἐμπειρικὴ καὶ ἐκκλησιοτραφὴς θεολογία συνδέει τὴν πίστιν μέ τὴν ζωὴν, ὁμιλεῖ πάντοτε ἐστραμμένη πρὸς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, ἄνευ ἐπιδεικτικῆς σοφίας καὶ ἐπιτηδευμένης εὐγλωττίας. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀπορρίπτει τὴν ὑπερβολικὴν προσκόλλησιν τῆς θεολογίας εἰς τὴν ρητορείαν καὶ εἰς τὴν «σοφίαν τὴν ἐν λόγῳ κειμένην καὶ στροφαῖς λέξεων»[5]. Ὁ «ἀποδείξει λόγου» θαρρῶν μετατρέπει τὴν θεολογίαν εἰς «τεχνολογίαν»[6] καὶ ὑποβιβάζει τὸ «μέγα μυστήριον» τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἰς «τεχνύδριον»[7]. Καὶ εἰς τὴν θεολογίαν τῶν οἱ Πατέρες δίδουν τὴν μαρτυρίαν τῶν ὡς «τῶν ἀλιέων μαθηταί»[8].

Εἰς τούς Μεγάλους Πατέρας, ἡ πιστότης εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Ἀληθείας καὶ ἡ ἀνοικτοσύνη πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὸν πολιτισμόν ἀλληλοπεριχωροῦνται καὶ ἀλληλο-εμπλουτίζονται. Καὶ ἡ συνάντησις μέ τὸν σύγχρονον κόσμον καὶ τὰς πολλὰς νέας προκλήσεις, ὀφείλει νὰ ἐκτυλίσσεται ἐν πιστότητι πρὸς τὸν «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» χαρακτῆρα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν ἐπιγνώσει τῶν νέων ἱστορικῶν δεδομένων. Ὅπως ἔλεγεν ὁ μακαριστὸς πνευματικὸς ἡμῶν πατήρ Μητροπολίτης Χαλκηδόνος Μελίτων, ἡ Ἐκκλησία «δέν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ ὡς ἄσχετη πρὸς τὴν ζωὴν, πρὸς τούς καιρούς, πρὸς τὴν ἀγωνίαν αὐτῆς τῆς ὥρας, πρὸς τὰ φλέγοντα προβλήματα αὐτῆς τῆς στιγμῆς»[9]. Διὰ δέ τὴν θεολογίαν ἀποτελεῖ βασικὴν ἀρχὴν ὅτι δέν πρέπει νὰ εἶναι «ἀμυντικὴ», ὡς νὰ ἐστρέφοντο ὅλοι αἱ τρέχουσαι ἐξελίξεις

έναντίον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ σύνδεσις τῆς ζωῆς μας μέ ἀπορρίψεις καί φοβικά σύνδρομα, μέ κλειστότητα καί ἀδιαφορίαν διά τήν ἱστορίαν καί τόν πολιτισμόν, δέν δύναται νά στηριχθῇ εἰς τήν θεολογίαν τῶν Πατέρων. Ὁ Χριστιανός εἶναι δυναμικός καί κοινωνικός, ἀνοικτός πρὸς τόν συνάνθρωπον καί τόν κόσμον, «Θεοῦ συνεργός», «φλεγόμενος» ἄνθρωπος. Προξενεῖ εὐλογον ἐκπληξιν τό γεγονός ὅτι διάφοροι νεώτεροι στοχασταί ἐταύτισαν τήν χριστιανικήν ἐλευθερίαν μέ παθητικότητα καί «ἥθος τῶν ἀδυνάτων». Πρόκειται περί οἰκτρᾶς πλάνης. Εἶναι ἀδιανόητον ὁ ἄνθρωπος, ὅπως τόν περιγράφει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ ἄνθρωπος, ὁ «πλεκτός ἐξ ἀμφοτέρων, οὐρανίων χθονίων τε», ὁ «ἐπίγειος καί οὐράνιος», ὁ «ἐλευθερία τετιμημένος», τό «θεούμενον ζῶον», ὁ «πρόσκαιρος καί ἀθάνατος», νά εἶναι ὑποτονικός, ἀδιάφορος διά τήν ζωήν καί διά «τά τῶν ἀνθρώπων πράγματα». Τό ἄτοπον τοῦ μνημονευθέντος ἰσχυρισμοῦ ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τό ὅτι οἱ Πατέρες ἔδωκαν ἰδιαιτέραν ἔμφασιν εἰς τό κοινωνικόν περιεχόμενον τῆς ἐλευθερίας, εἰς τήν κοινωνίαν τῆς ζωῆς καί τήν ἀδελφосύνην. Ὁ πιστός, ὁ ζῶν ἐκ Χριστοῦ, ἐν Χριστῷ καί εἰς Χριστόν, τόν διαπρύσιον Κήρυκα τῆς ἀδιασπάστου ἐνότητος τῆς ἀγάπης πρὸς τόν Θεόν καί τῆς ἀγάπης πρὸς τόν πλησίον, εἶναι ἀδιανόητον νά ἀδιαφορῇ διά τόν ἀδελφόν. Ὁ «κλειστός ἄνθρωπος» ἐκπροσωπεῖ ἐδῶ μίαν κατ' ἐξοχήν ἡλλοτριωμένην μορφήν ἀνθρωπίνου εἶναι.

Εἶναι χαρακτηριστικόν δι' αὐτό τό πνεῦμα τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ὅτι ἡ παιδεία εὐρίσκεται εἰς τό κέντρον τῆς σκέψεως καί τῆς δράσεώς των. Ἡ παιδεία ὄντως προϋποθέτει πάντοτε τήν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς αὐτήν ἀπευθύνεται, αὐτήν θέλει νά στρέψῃ πρὸς τό «ἀγαθόν». Δέν ὑπάρχουν αὐτοματισμοί εἰς τόν ἐξανθρωπισμόν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐλευθερία εἶναι πάντοτε χρέος, ἐπιδίωξις καί σκοπός, *faciendum* ὄχι *factum*.

Ἡ πεῖρα τῶν αἰώνων διδάσκει ὅτι ἡ διαπαιδαγώγησις τῆς νέας γενεᾶς εἶναι ἐγγεῖρημα δυσχερές καί ἰδιαιτέρως ἀπαιτητικόν. Εἰς τά ἐγγενῶς περίπλοκα προβλήματα τοῦ παιδαγωγικοῦ ἔργου ἔρχονται σήμερον νά προστεθοῦν πρωτόγνωροι περιστασιακαί δυσκολίαι, εἰς τάς ὁποίας ἀνήκει ἡ κυριαρχία τῶν νέων τεχνολογιῶν καί τῶν οἰκονομικῶν κριτηρίων εἰς τόν χῶρον τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὁ ἠλεκτρονικός ὑπολογιστής εἶναι θαυμαστόν ἐργαλεῖον καί εἰς τό σχολεῖον, ἐπιβάλλει ὅμως εὐχερῶς τήν ἄτεγκτον τετράγωνον λογικὴν του, τήν μεταβολήν τῶν πάντων, καί τῶν προσώπων, εἰς *data*, εἰς «δεδομένα». Ἡ μετατροπὴ τῶν σχολείων εἰς «παραδείσους τῶν νέων τεχνολογιῶν» δέν λύει τό πρόβλημα τῆς παιδείας. Ἀλυσιτελής εἶναι καί ἡ προσέγγισις καί ὀργάνωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῇ βάσει οἰκονομικῶν κριτηρίων. Τό νά καταστοῦν οἱ ὅροι σχολεῖον, ἐκπαιδευτικός καί μαθητής «οἰκονομικαὶ κατηγορίαι»,

Ίσως νά ανταποκρίνεται εἰς τό πνεῦμα τῶν καιρῶν, δέν ἐκφράζει ὅμως τήν ἀλήθειαν τῆς παιδείας. Τό παιδαγωγικῶς «δέον» δέν συμπίπτει κατ' ἀνάγκην μέ τήν κυρίαρχον εἰς μίαν ἐποχήν ἀνθρωποεικόνα. Αὕτῃ λειτουργεῖ ὡς πρόκλησις διὰ τήν λυσιτελεστέραν λειτουργίαν τῆς παιδείας, ὅχι ὅμως ὡς κανονιστική ἀρχή της.

Συνάρτησιν τῶν νέων δεδομένων εἰς τόν χῶρον τῆς παιδείας ἀποτελεῖ καί τό γεγονός ὅτι ἡ καλλιέργεια τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν ὑποχωρεῖ ἐνώπιον τῆς κυριαρχίας τῆς θετικῆς, τῆς τεχνολογικῆς καί οἰκονομικῆς ἐπιστη-μονικῆς γνώσεως. Ἡ χρηστική γνῶσις ἐκτοπίζει τήν ἀνθρω-πιστικήν καί πνευματικήν παιδείαν, ἡ ὁποία ἐκπροσωπεῖ αὐτό πού ὑπερβαίνει τό ἀπλῶς «χρήσιμον». Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ ἐξέλιξις αὕτῃ ἀποτελεῖ ἀνθρωπολογικήν καί παιδαγωγικήν ἀστοχίαν. Ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι «δεμένος στόν πάσαλο τῆς στιγμῆς», δέν ἐγκλωβίζεται εἰς τό παρόν, ἡ ὑπαρκτική ὁλοκλήρωσις του δέν ταυτίζεται μέ τήν ἱκανοποίησιν τῶν βασικῶν ἀναγκῶν του. Ὅταν ὁ μέγας φιλόσοφος Ἀριστοτέλης ὁ Σταγειρίτης ὀρίζει τόν ἄνθρωπον ὡς «ζῶον λόγον ἔχον», κατονομάζει τήν ἔντασιν, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τήν ἀνθρωπίνην ὕπαρξιν, μεταξύ τῆς βιολογικῆς μας ὑποστάσεως καί τῆς διαστάσεως τοῦ «λόγου», δηλαδή τῆς σκέψεως, τῆς γλώσσης καί τῆς ἐπικοινωνίας. Ὑπάρχει ὅμως μία τρίτη διάστασις: ὁ «λόγος ὑπάρξεως», ὁ σκοπός καί τό νόημα τῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος δέν δύναται νά ζήσῃ ἄνευ νοηματοδοτήσεως τῆς ὑπάρξεώς του. Ἡ γνησία παιδεία, ὡς «ἀνθρωποποιία», εἶναι ἀδιανόητον νά παραμελῇ τήν ἀνάπτυξιν τῆς πνευματικῆς διαστάσεως.

Εἰς τήν Πατερικήν παράδοσιν, ὁ σκοπός αὐτός τῆς ἀγωγῆς συνδέεται μέ τήν παιδείαν ὡς «μετάληψιν ἀγιότητος»[10], ὡς ἀνάδειξιν τοῦ ὑψηλοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ «περιαγωγή τῆς ψυχῆς» πρός τό «καθ' ὁμοίωσιν» ἐνισχύει τήν ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νά ἀντιμετωπίσῃ τάς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐπιγείου βίου καί τάς ὀριακάς καταστάσεις, ἐνῶ ἡ συρρίκνωσις καί ὁ ἐγκλωβισμός τῆς ὑπάρξεώς μας εἰς τήν ἐνθαδικότητα συμπίπτει μέ ὑπαρκτικήν ἐξασθένησιν. Ἐάν βλέπωμεν τήν ζωήν ὡς Σισύφειον ἔργον καί τόν θάνατον ὡς τό ὀριστικόν τέλος, τότε ἡ ὕπαρξις μας βυθίζεται εἰς τόν φόβον καί τήν ἀπαισιοδοξίαν.

Ἡ ραγδαία ἀνάπτυξις καί ἡ παγκόσμιος κυριαρχία τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ δέν θά καταστήσῃ ἀσήμαντα καί ἀνενεργά ὅσα γνωρίζομεν διὰ τόν ἄνθρωπον, τήν ἐλευθερίαν του καί τήν *condition humaine*, ἔστω καί ἂν ἀσόφως πολλάκις διαδίδονται τοιαῦται θεωρήσεις. Ὅσον «ἡ αὕτῃ φύσις ἀνθρώπων ἦ», ἡ ἀγωγή καί ἡ παιδεία θά ἀσκοῦν ἀνθρωποποιητικόν ρόλον, θά ἀναφέρονται εἰς τήν ἐπιβίωσιν καί τό εὖ ζῆν, εἰς τήν γνῶσιν καί τήν πίστιν, εἰς τήν οἰκείωσιν τῆς παραδόσεως καί εἰς τήν συμβολήν μας εἰς τόν πολιτισμόν, εἰς τήν συμβίωσιν μετά τῶν συνανθρώπων μας καί εἰς τήν πολιτικήν, εἰς τήν εὐθύνην μας ὡς προσώπων καί εἰς τήν νοηματοδότησιν τῆς ὑπάρξεώς μας, θά ἐκπροσωποῦν αὐτό τό ὁποῖον

«ὀφείλει» νά γίνη ὁ ἄνθρωπος.

Λίαν εὐστόχως ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τήν συμπλήρωσιν δεκαετίας ἀπό τῆς συγκλήσεως τῆς ὁποίας τιμῶμεν ἐφέτος, διεκήρυξεν, ὅτι «ἡ ἐπιστημονική γνῶσις δέν κινητοποιεῖ τήν ἠθικήν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, καίτοι γνωρίζει τούς κινδύνους, συνεχίζει νά δρᾷ ὡς ἐάν δέν ἐγνώριζεν»[11]. Ἡ πνευματικότης καί ἡ ὑπεύθυνος ἐλευθερία δέν ἀναπτύσσονται αὐτομάτως καί παραλλήλως πρός τήν ἐπιστημονικήν κατάρτισιν καί τήν τεχνογνωσίαν. Ἀπαιτοῦνται ἠθική καί θρησκευτική ἀγωγή, παιδεία πνευματικῶν ἀξιῶν, αἱ ὁποῖαι θά ἀντλοῦν ἐκ τῆς ἀκενώτου πηγῆς τῆς πίστεως, τοῦ ἥθους καί τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐκλεκτή ὁμήγουρις,

Ἡ ταυτότης μιᾶς κοινωνίας κρίνεται ὄχι μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τεχνολογικῆς καί οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τῆς ὁργανώσεως τῆς κοινωνικῆς καί πολιτικῆς ζωῆς, ἀλλά καί ἀπό τήν παρουσίαν ἐκείνων τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπενθυμίζουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι μόνον πολίτης τοῦ κόσμου ἀλλά καί πνευματικόν ὄν, τό ὁποῖον ἀφουγκράζεται τήν φωνήν τοῦ οὐρανοῦ καί ποθεῖ τήν αἰωνιότητα. Εἰς τάς ἐκκοσμικευμένας κοινωνίας, ἡ «λήθη τοῦ Ὑπερβατικοῦ» δέν ἔφερεν αἰσιοδοξίαν, ἀλλά παρήγαγε «λήθην τῆς ἐλπίδος». Προφανῶς, οὔτε ἡ ἄρνησις τοῦ τελικοῦ νοήματος τῆς ζωῆς καί τοῦ κόσμου, οὔτε ἡ τοποθέτησις τοῦ περιεχομένου τῆς ἐλευθερίας ὅπου καί ὅπως ὁ καθείς νομίζει, ἀποτελοῦν αὐθεντικήν ὑπαρκτικήν ἔκφρασιν.

Ἐχει λεχθῇ ὅτι τόν ἄνθρωπον «τόν τρομάζει ἡ ἰδέα, ὅτι εἶναι μόνον ἑκ τοῦ κόσμου τούτου». Εἶναι ἐξόχως ἀποκαλυπτικόν, ὅτι εἰς τήν ἐποχὴν μας, εἰς τήν ὁποίαν ἡ ἐπιστημονική γνῶσις καί ἡ τεχνολογία εἶναι ἡ «μεγάλη δύναμις», πού ἀλλάζει ριζικῶς τήν ζωήν εἰς ὅλας τάς πτυχάς της, καί ἡ τεχνητή νοημοσύνη δημιουργεῖ μίαν βαθεῖαν καί πρωτόγνωρον τομήν εἰς τήν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ θρησκευτική πίστις ἀναδεικνύεται ὡς ἡ ἐτέρα «μεγάλη δύναμις», ἐκπρόσωπος ὧν ὁ ἴδιος ἄνθρωπος «δέν μπορεῖ νά δώσῃ στόν ἑαυτό του», ὡς καί τῆς ἀληθείας ὅτι τό ἀνθρώπινον πρόσωπον εἶναι πάντοτε «περισσότερον ἀπό αὐτό πού δύναται νά συλλάβῃ ἡ ἐπιστήμη». Ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς, ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τεχνολογίας ἐμφανίζεται ὡς ἀποκάλυψις τῆς ἰσχύος ἀλλά καί τῶν ὁρίων τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Ἡ θρησκευτική πίστις καί ἡ θεολογία ἀναγνωρίζουν τήν δύναμιν τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, παραπέμπουσαι ἐν ταύτῳ μετ' ἐμφάσεως εἰς τό «πέραν τῆς γνώσεως».

Μέ αὐτάς τάς σκέψεις καί τά αἰσθήματα, εὐχαριστοῦντες καί αὐθις διὰ τήν πρόσκλησιν καί τήν τιμήν, μεταφέρομεν εἰς πάντας ὑμᾶς τούς παρόντας καί εἰς

τούς ἡγαπημένους σας τὴν εὐλογίαν τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐπικαλούμενοι ἐφ' ὑμᾶς, πρεσβείαις τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῶν πυρσευσάντων πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀκτῖσι δογμάτων θείων, τὴν ζείδωρον χάριν καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγάπης.

1. Ἰωάννου Ζηζιούλα, «Ἑλληνισμός καὶ Χριστιανισμός», *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, τόμος ΣΤ', Ἀθήνα 1976, σ. 559.
2. Βασιλείου Τατάκη, *Ἀπομνημονεύματα*, ΜΙΕΤ, Ἀθήνα 1993, σ. 512.
3. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Λόγος ΚΘ'*, ΒΕΠΕΣ 59, σ. 250,30.
4. π. Γ. Φλωρόφσκυ, «Οἱ δρόμοι τῆς ρωσικῆς θεολογίας», εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἰδίου: *Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1979, σ. 227.
5. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Λόγος ΙΣΤ'*, Β', ΒΕΠΕΣ 59, σ. 92, 26-28.
6. Ὁ.π., *Λόγος ΛΑ'*, ΙΗ', σ. 274, 39.
7. Ὁ.π., *Λόγος ΚΖ'*, Β', σ. 213, 29-214,1.
8. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Λόγος Ε'*, ΚΕ', ΒΕΠΕΣ 58, σ. 345, 4-5.
9. Χαλκηδόνια. *Μνήμη Μελίτωνος Χατζῆ, Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνο*ς (1913-1989), Σύνδεσμος τῶν ἐν Ἀθήναις Μεγαλοσχολιτῶν, Ἀθήνα 1999, σ. 457.
10. Ἰωάννου Χρυστοστόμου, *Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολήν*, ΚΘ', γ', PG 63, 205.
11. *Ἐγκύκλιος*, § 11.

